

NAGYBÁNYA KÖZÉPKORI PLÉBÁNIATEMPLOMÁRÓL: EGY RÉGÉSZETI KUTATÁS ELŐZETES EREDMÉNYEI

SZŐCS PÉTER LEVENTE¹

Magyar Régészet 11. évf. (2022) 2. szám, pp. 28–36. <https://doi.org/10.36245/mr.2022.2.4>

Nagybánya (Baia Mare, Románia) a középkori Magyarország egyik fontos bányavárosa volt, amelyet Rivulus Dominarum-nak, vagyis Asszonypatakának neveztek. A város arany- és ezüsbányászatának, valamint az ehhez kapcsolódó, itt zajló pénzverésnek köszönheti kialakulását és virágzását. Mint ilyen, a térség fontos gazdasági központja volt, de a nemesfém-bányászat miatt országos jelentőségre is szert tett. A település főteréhez közel nagyméretű plébániatemplom állt, amelyet azonban jórészt elbontottak; a 19. század második fele óta csak a templom tornya áll. Az egykori plébániatemplom környezetében 2012 és 2014 között régészeti feltárások folytak, melyek eredményei az eddig ismertnél lényegesen részletesebb képet engednek megrajzolni e jelentős középkori műemlékről.²

Kulcsszavak: egyházi régészet, középkori plébániatemplom, Nagybánya

NAGYBÁNYA AZ ÍROTT FORRÁSOKBAN

A település legkorábbi említése 1329-ből származik; majd 1347-ben széleskörű városi kiváltságot nyert, amelyet később számos alkalommal megerősítettek és bővítettek. A város a környékbeli arany- és ezüsbányászatnak köszönhetően vált a középkori Magyar Királyság egyik fontos gazdasági központjává. A 15. század végén a települést városfallal is körbevették, ennek maradványai és nyomai mindmáig megfigyelhetők (SCHÖNHERR 1910, 276–406; MAKSAI 1940, 98–102, 182–183; NÉMETH 2008, 8–9, 17, 249–251; BALOGH 2018, 318–324). A város plébániatemplomát Szent István király tiszteletére szentelték és a középkori főterétől délre, egy kisebb téren állt. Az 1347-es kiváltságlevél szerint a plébánosé a gabona- és a bor-tized fele, míg a másik felét a templom építésére fordíthatják a polgárok. A kiváltságlevél 1376. évi megerősítéséből elmaradt a templomépítésre való utalás, amely a nagyobb munkálatok befejezésére utal. 1387-ben a plébániatemplom Szűz Mária-oltára előtt a plébános egyezséget kötött a város tanácsával, mely szerint a plébános jövedelméből tizenegy káplánt és egy tanult prédikátort volt köteles tartani. 1445-ben a templom sekrestyéjében írták át a város kiváltságlevelét, míg 1478-ban pápai búcsúengedélyt nyert a templom Szűz Mária és Mindszentek kápolnája. További 15. századi források a templom Szt. Móric-, Mária Magdolna- és Szt. Bálint-oltárát említik (SZŐCS 2018).

A PLÉBÁNIATEMPLOM KORÁBBI KUTATÁSA

A Szt. István-templom mára csaknem egészében elpusztult; a felmenő részekből csak a délnyugati torony őrződött meg, amelyet a helyiek István-toronnak neveznek, mellette megmaradt a gótikus faragványokkal díszített nyugati kapu részlete. Az elpusztult épület művészeti és építészeti jelentőségéről alig 17 évvel lerombolása után Henszlmann Imre tudósította a szakmai közvéleményt. Jó érzékkel mutatott rá a kassai Szt. Erzsébet-templommal való kapcsolatára és annak a kereskedelmi útnak a jelentőségére, amely észak–déli irányban Lengyelországot és Sziléziát a Felvidéken keresztül, Nagybányán is áthaladva kötötte össze Erdéllyel és tovább a Kelettel (HENSZLMANN 1864, 127–129, 150–151). A templomra vonatkozó írott forrásokat, az István-tornyot és a templom más megmaradt részleteit a város szülötte, Schönherr Gyula ismertette részletesen (DÉCSÉNYI 1892). Ezeket az adatokat bővítette és egészítette ki, elsősorban a két fennmaradt

¹ Szatmár Megyei Múzeum, Szatmárnémeti, Románia; régész, főigazgató-helyettes, e-mail: peter.szocs@gmail.com

² A régészeti kutatások eredményeinek feldolgozása még nem zárult le. A munka során, 2017 és 2020 között a szerző az MTA Bolyai ösztöndíjában részesült.

dombormű – Krisztus az Olajfák hegyén és Elfogatás (Júdás csókja) – elemzésével az ugyancsak helybeli születésű történész, levéltáros, művészettörténész Szász Károly a 20. század közepén összeállított, de csak 2000-ben megjelent munkájában (SZÁSZ 2000). Legújabbban, de még a régészeti feltárások előtt Papp Szilárd tekintette át a rendelkezésre álló forrásanyagot, és kiterjedt összehasonlító anyagra támaszkodva határozta meg a templom művészettörténeti jelentőségét a szűkebb és tágabb régióban (PAPP 2011). A nyugati kapu részletformáit vizsgálva a lőcsei Szent Jakab-templomon, valamint a kolozsvári Szent Mihály-templom és a vele közeli kapcsolatban álló szászsebesi plébániatemplom szentélyén talált párhuzamokat. A passiójeleket ábrázoló kőfaragványokat (a korábbi művészettörténeti értékelését megerősítve) a parleri stílushoz kapcsolta, de a tág keltezési keretet leszűkítette és a templom első építési fázisának lezárásához kötötte.

ÚJ RÉGÉSZETI KUTATÁSOK

A templom helyén és körülötte kialakult parkban 2012 és 2014 között folytak régészeti kutatások a tér átfogó felújításához kapcsolódóan.³ Az ásatások napvilágra hozták a megmaradt alapfalakat, padlókat, belsőépítészeti részleteket, valamint a templom körüli épületeket és temetkezéseket. A kutatás elsősorban a felújítási munkálatok által érintett felületeket érintette (1. kép).⁴ A rendelkezésre álló idő és anyagi források szűkössége miatt csak néhány helyen volt lehetőség az ásatást egészen a steril rétegekig mélyíteni, a régészeti feltárás többnyire csak a munkálatok által bolygatott mélységig volt lehetséges. Ennek következtében az elvégzett kutatást sem a templomépület, sem az azt körülvevő temető esetében nem tekinthetjük

1. kép. Nagybánya, Vár tér. A régésztileg kutatott területek és a feltárt épületmaradványok

³ Az ásatást a nagybányai Máramaros Megyei Történeti és Régészeti Múzeum végezte. Az ásatást dr. Dan Pop régész vezette; a feltárásban részt vettek Marius Ardeleanu, Sorana Mișca, Bogdan Bobăna és Szöcs Péter Levente régészek, Zamfir Șomcutean, Dragoș Conțiu és Adrian Ghinea technikusok, valamint Kis Mária, Dorian Ghiman, Kádár Emőke és Ligia Szendrei restaurátorok. A feltárás eredményeinek román nyelvű összefoglalása: Szöcs & Pop 2020.

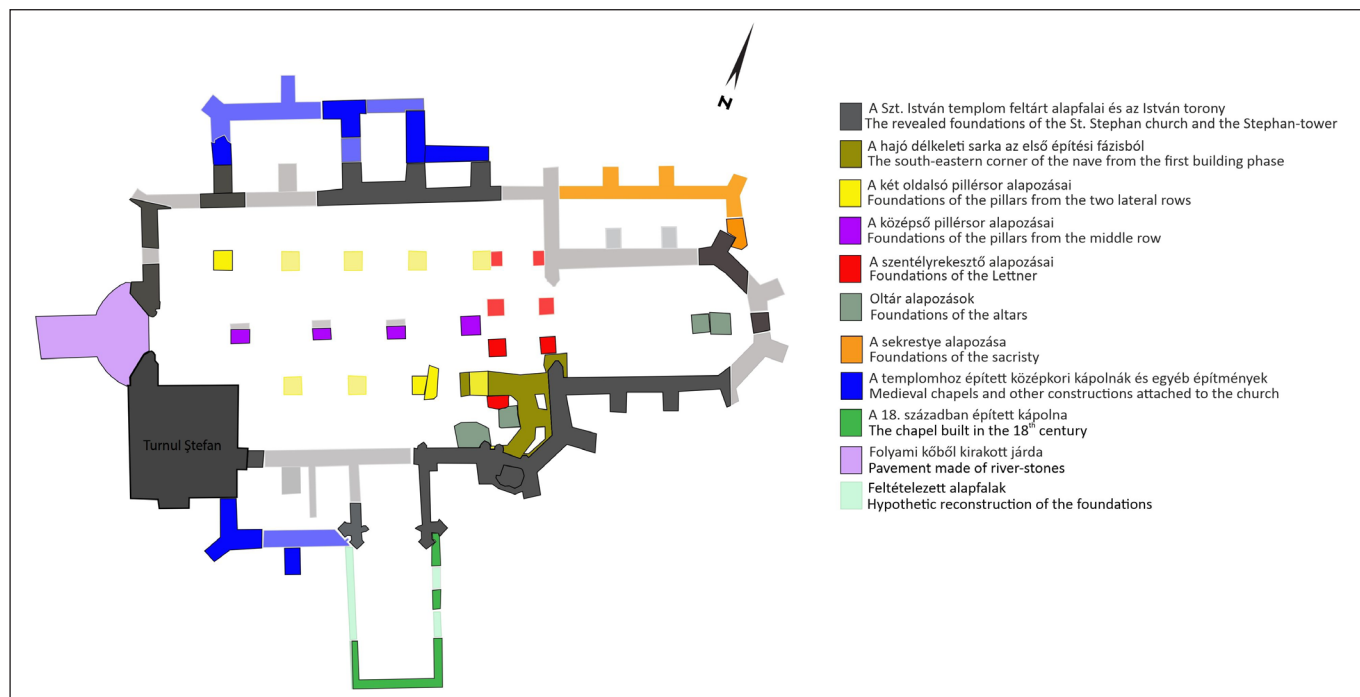
⁴ A cikkben szereplő illusztrációk a feltárásban résztvevők munkái (ld. 3. jegyzet).

teljesnek. Mindezzel együtt ez a kutatás mai napig a Szt. István-templom legátfogóbb, a lehetőségekhez képest megfelelően dokumentált kutatása, melynek eredményeként több lényeges megállapítást tehetünk a templom alaprajzi elrendezése és kronológiája tekintetében.

A templom belsejében és környékén a humuszréteg alatt mindenhol megfigyelhető volt a templom omladékából keletkezett vastag feltöltés. Ez alatt napvilágra kerültek a templom megmaradt romjai, illetve helyenként az utolsó használati periódus padlózatának részletei. Ezeket a 20. század során végzett építkezési munkálatok erősen bolygatták; egyesek jelentős károkat okoztak, a feltárt leletek rekonstruálását, keltezését és általában vett értelmezését meglehetősen nehezítik, illetve némely esetben teljesen ellehetetlenítik.

A TEMPLOMÉPÜLET

Az azonosított falmaradványok a lebontott templom alapozásához és a részben megmaradt felmenő falakhoz tartoznak. Ezek tört kőből épültek, míg a felmenő falak belső és külső homlokzatát faragott kváderkövekből alakították ki és csak a fal belsejében használtak tört követ. Egyes helyeken csak a kváderek lenyomata látható; ezeket a templom bontása során kiemelték és más épületekben használták fel. Mind a felmenő falak, mind az alapfalak kivitelezése gondos és jó minőségű. A megmaradt romok alapján a hajó téglalap alakú, ennek délnyugati sarkában emelkedik a torony, mely enyhén kiugrik a déli és a nyugati homlokzat síkjából. A hajó délkeleti válla sokszög-záródású, két támpillér támasztja, míg az északi oldalon egyenes; a hosszított, három boltszakaszos szentély is sokszög-záródású (2. kép). A szentélyhez az északi oldalon sekrestye csatlakozott, de ennek alaprajzi elrendezését nem sikerült teljes egészében tisztázni. A hajó nyugati főkapuja, valamint az északi és a déli előcsarnokok alapozásait is sikerült feltárni, illetve azonosítottunk a templomhoz kapcsolódó további kápolnákat is.

2. kép. A Szt. István templom alaprajzának rekonstrukciója

Az alaprajzzal kapcsolatban a régészeti feltárás megerősítette, illetve apróbb részletekben pontosította a 18–19. századból származó ábrázolások adatait. Ilyen szempontból leginkább a támpillérek, a belső pillérek és az oltárok alapozásának meghatározása fontos. A templom nyugati bejáratánál, vagyis a főkapu előtt 0,80/1 m-es mélységben egy folyami kövekből kirakott, félkör alakú járdát sikerült azonosítani, amely a Crișan (Magyar) utca irányába lejt. Ennek felel meg a hajó belsejében, az északi és nyugati oldalon előkerült faragott terméskő-lapokból álló padló (3. kép), amelyhez középkori, feliratos sírkő-töredékeket is

3. kép. A hajó kőpadlójának maradványai

4. kép. A hajó északi fala a lábazat vállával

felhasználtak. A kőburkolat jelentős részét bolygatták vagy egyenesen tönkretették a területen zajló építkezések (gázvezeték, elektromos vezetékek, villámhárító földelése), de így is megállapítható, hogy ez a templom utolsóként használt (kora újkori) járószintje.

Az északi oldalon a felmenő fal több helyen is két kváder-sornyi magasságban is megmaradt, így megfigyelhetővé vált a részsükből és lépcsőzetesen kialakított hengertagokból kialakított alapozási váll (4. kép). Sikerült azonosítani továbbá az északi falhoz épített előcsarnok falát, az előcsarnok téglapadlózatát, valamint attól keletre egy kápolnát, melyet az itteni két támpillér közötti tér egyszerű elfalazásával alakítottak ki (5. kép). Megtaláltuk az előcsarnoktól nyugatra épített oldalkápolna alapozását is, amely szélesebb volt és az északi fal nyugat felől számított első támpilléréig nyúlt. Ennek padlózatát is téglából rakták ki.

A kutatás folyamán azonosítottuk a templom középtengelyében álló, 18 és 19. századi ábrázolásokról ismert pillérek alapozását és felmenő falazatának részleteit. Az alapokról bebizonyosodott, hogy a templom késői fázisában épültek, mivel alapozásukban téglákat és újrafelhasznált kőfaragványokat is találtunk, köztük egy további feliratos sírkövet is (6. kép). A pillérek késői kelezését támasztja alá, hogy alapozásuk válla megfelel a már említett, a templombelsőben utolsóként használt kőpadlónak. Ezek a megfigyelések alátámasztják Papp Szilárd feltételezését, miszerint a templom kéthajóssá alakítása koraújkori beavatkozás; ennél pontosabb

5. kép. Az elfalazott pillérek között kialakított mellékkápolna az északi oldalon

6. kép. A középső pillérek egyikének alapozása

datálást azonban a régészeti adatok sem tesznek lehetővé (PAPP 2011, 28. jegyzet). A történeti adatokkal egybevetve valószínűnek látszik, hogy a kéthajóssá átalakítás a templomot érintő 1552-es nagy tűzvésszel kapcsolatos, hiszen ekkor a tetőzet teljesen elpusztult, és az épület hosszabb ideig maradt fedetlen. Az esemény egybeesik a reformáció nagybányai térhódításával is (az 1540–1550-es évtizedekben). Ekkor a templom is a helyi protestáns gyülekezeté lesz; ezek alapján azt feltételezzük, hogy ebben az időszakban történt a templombelső átalakítása. A templom fennállásának végéig ezután már nem történt jelentősebb építkezés, kivéve az 1769-es tűzvész okozta károk utáni javításokat és átalakításokat (SZÁSZ 2000, 21–33). Ez utóbbiak közül említésre méltó a déli előcsarnok mellé épített kápolna, a belső oltárépítmények és a folyami kőből kirakott járószint a nyugati homlokzat előtt, valamint a déli előcsarnokban.

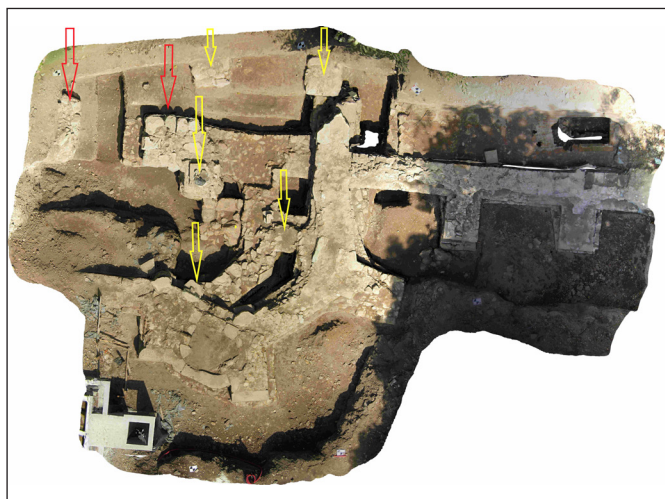
A TEMPLOM ÉPÍTÉSI PERIÓDUSAI

A Szent István-templom korábbi építési szakaszaiból származó részleteket a hajó déli oldalán és a délkeleti vállnál megnyitott felületekben sikerült feltárni (7. kép). Csak itt, a délkeleti vállnál tér el egymástól a templom korai fázisának alaprajza a későbbitől. A korábbi fázisban a hajó délkeleti válla kb. 1–2 m-rel nyugatabbra húzódik. Ez is sokszögű záródású volt, hozzá támpillérek csatlakoztak. A belsőben előkerült egy mellékoltár alapozása is, amely arra utal, hogy ezt a helyiséget mellékszentélyként, kápolnaként használták.

A templom második fázisa tulajdonképpen az a templom, amely külső falaiban legalábbis az elbontásig létezett. Az első és a második fázis alapozásai ezen a részen kívül minden vizsgált szelvényben egybeesnek. A második építési szakaszban a délkeleti váll átalakításán túl a járószintet is kb. 30 cm-rel megemelték. Ez megfigyelhető a sarokban látható, a boltozatot tartó pillérek alapozási mélységében és a két fázis alapozási lábadatainak megfelelő szintek különbségében. A régészeti leletanyag kiértékelése, elsősorban a kőfaragványok értelmezése még folyamatban van; e munka befejezése minden bizonnyal sokban pontosítja majd a most csak nagy vonalakban vázolható képet.

A második fázisban végzett átalakítások során a templom hajójának délkeleti sarkán egy kisméretű, belső lépcsővel ellátott tornyot is emeltek. Sikerült azonosítani e tornyocska templom felőli bejáratát, illetve azt is megfigyelni, hogy két csigalépcső létezett itt, egy régebbi és az annak helyét átvevő újabb. A régi lépcsőből csak három fok maradt meg; ez rögtön a bejárat mellett balra kezdődött, míg a másik a torony déli oldalából indult, ebből is három lépcsőfok őrződött meg (8. kép). A lépcsőtorny felhagyása után annak belsejét feltöltötték és temetkezési helyként hasznosították.

A hajó déli felében azonosítottuk az első szakaszban épített és a második szakaszban is (megerősítéssel és javításokkal) megőrzött déli pillérsorhoz tartozó alapozásokat (7. kép, piros nyíllal jelölve). A pillérsor a szentély déli falának vonalába esik, egy vonalban az István-torony északkeleti sarkával; valamint a belső pillérek mind a déli, mind az északi oldalon illeszkedtek a fal támpilléreinek helyzetéhez. Ez az elrendezés

7. kép. A hajó délkeleti válla. Vörös nyilak: a déli pillérsor alapozásai; sárga nyilak: a szentélyrekesztő alapozása

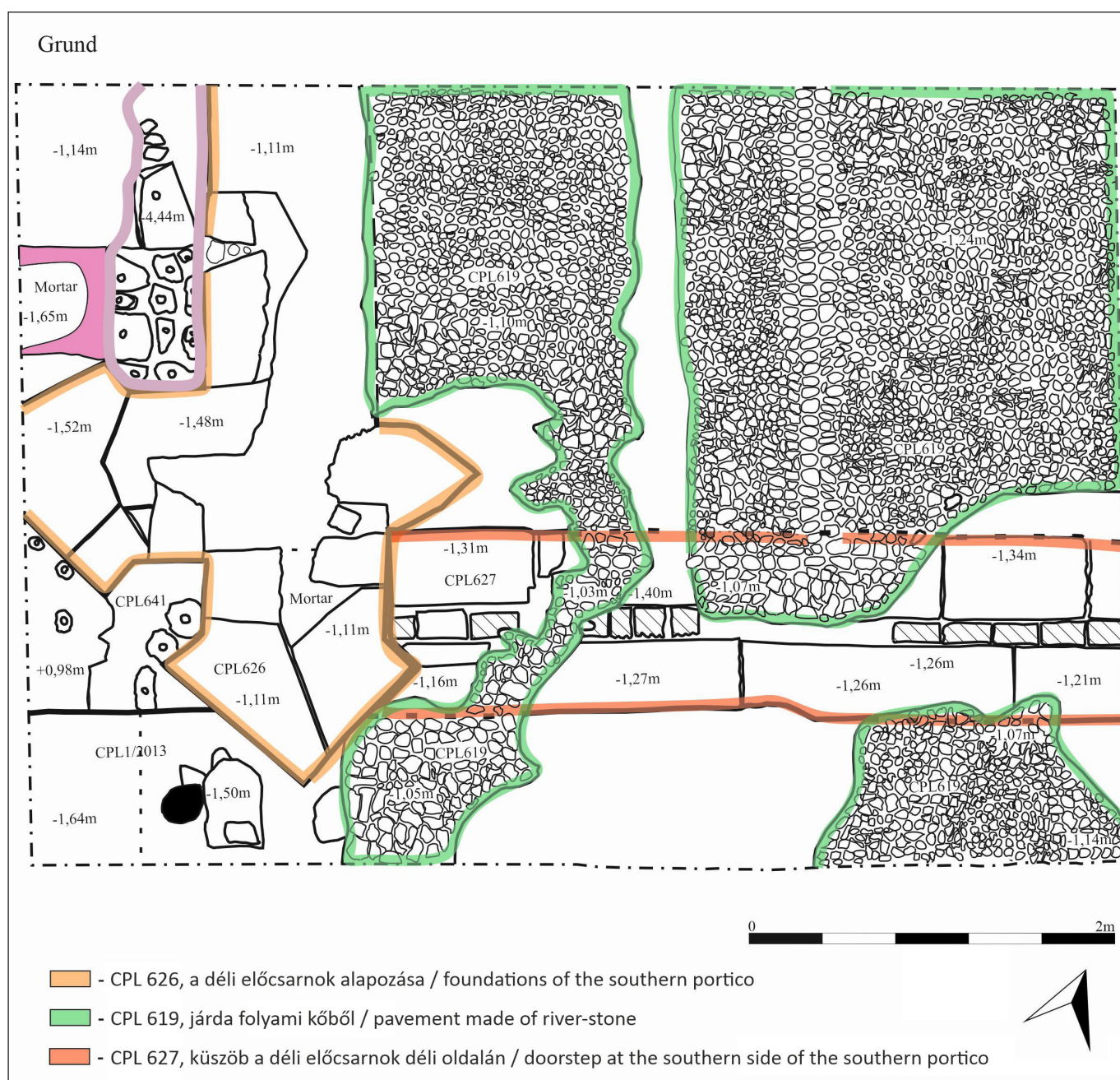

8. kép. Torony és csigalépcsők maradványa a hajó délkeleti sarkán

a templom hosszázának háromhajós szerkezetét mutatja, melyet mindkét építési szakaszban megőriztek egészen a középső pillérsor koraujkori megépítéséig, azaz a kéthajós átalakításig. Az is látszik, hogy a középhajó szélesebb volt a mellékhajóknál; szélessége nagyjából a szentély szélességével egyezett meg (kb. 10 m, míg a mellékhajóké kb. 6 m).

A hajó délkeleti részén nyitott szelvényben egy további, a szentély előtt elhelyezkedő páros pillérsor alapjai is előkerültek (2 és 7. képek, sárga nyíllal jelölve). A szentély előtti helyzetük, illetve az ennek megfelelő pozícióban, a hajóvállnál is megfigyelhető pillér, valamint az itt található lépcsőtorny arca utalnak, hogy egy szentélyrekesztő maradványait találtuk itt meg. Ezt a második építési fázisban alakították ki, de később elbontották, valószínűleg egyidőben azzal, amikor a lépcsőtornyot használaton kívül helyezték.

Az északi előcsarnokkal pontosan szemközt, a déli oldalon is csatlakozott épület a hajóhoz. Ezzel kapcsolatban a kutatás során megfigyeltük, hogy alapozása egybeépült a templomhajó déli falával, pontosabban a második fázissal (9. kép). E déli épület támpillérei élben végződnek; ezt a formát a szászsebesi és a kolozsvári plébániatemplomoknál alkalmazták. Az egybeszőtt alapok, illetve az épület belsejében és

9. kép. A déli előcsarnok feltárt részlete

külső részén feltárt járósíntek azt mutatják, hogy – akárcsak az északi oldalon – itt is egy előcsarnokról beszélhetünk; viszont az északival ellentétben ez a templommal egyidőben épült. A hajó déli oldalához, az előcsarnoktól nyugatra csatlakozott egy szintén középkori építésű kápolna, amely egészen a toronyig nyúlt. Az 1769-es tűzvész után egy kisebb kápolna is épült a déli előcsarnokhoz, annak déli meghosszabbításában.

A szentélyben előkerült a főoltár alapozása, egy falazott kriptá, valamint a szentélyhez az északi oldalon csatlakozó sekrestye alapozása. A szentély északi oldala a bontás és a későbbi beásások miatt erősen bolygatott, ezért a sekrestye pontos kiterjedését és korát nem sikerült meghatározni. A szentély déli oldala és a csatlakozó támpillérek jobb megtartásúak, itt is megmaradt két sor magasságban a faragott kváderekből álló felmenő fal.

A templom belsejében több padlót is sikerült azonosítani. Ezek közül a hajóban a legújabb faragott kőlapokból készült. A szentélyben ezen utolsó használati szintnek egy téglapadló felel meg, amelyben a téglák hosszabb oldalát a templom hossz tengelyéhez képest kb. 45°-os szögben rakták le. A szentélyben és a déli mellékhajóban egy régebbi padló szintet is sikerült azonosítani az újabb alatt mintegy 30 cm mélyen (10. kép). Ez is téglából áll, melyek azonban úgy vannak lerakva, hogy hosszanti oldaluk a templom hossz tengelyével párhuzamos. A két téglapadló közötti rétegekben több olyan maradvány is van, amely a az idősebb padló ismételt megújítására utal; továbbá számos lelet is került elő innen, köztük pénzérmék (a legrégebbiek Nagy Lajos idejéből származnak: Tóth 2020, 2.32.1.1 és 2.46.1.1, míg a legújabb Mátyás-korabeli: Huszár 1979, 718–719).⁵ Ugyanezen rétegben találtunk továbbá a mindennapi életéhez kapcsolódó tárgyakat is (egyebek közt egy gyűszűt).

A keltezéssel kapcsolatban rendelkezésünkre áll néhány biztos támpont. A templom első építési fázisát és ezzel együtt a legkorábbi sírokat is Károly Róbert idejében vert érmék kelteznek (a legkorábbi egy 1330-as évekből származó dénár; Tóth 2020, 1.53.1.1). A további építési fázisokat illetően kevesebb a biztos viszonyítási pontunk, legalábbis a régészeti leletanyag feldolgozásának befejeztéig. A hajó déli sarkának kiszélesítésével járó második építési fázisban készült új hajóváll, illetve a szentélyrekesztő pillére korábbi sírokra épültek rá; az egyikből Károly Róbert egy dénára került elő (Tóth 2020, 1.53.1.1). A második fázishoz köthető az a téglapadló is, melyet legrégebbiként azonosítottunk a kutatott területen. Ahogy említettük, a padló feletti rétegekből előkerült érmék alapján a padlót Nagy Lajos uralkodásának végén alakították ki és egészen Mátyás király koráig használták. A második fázissal egyidőben készült déli előcsarnok támpilléreinek formája is szintén a 14. század utolsó harmadában való építésre utal. A szentély hossz tengelyében feltárt, faragott kővekből épített kriptából két, Nagy Lajos idejéből származó, 1345–1350 között vert dénár került elő (Tóth 2020, 2.23.1.1). A templom további történetét a rendszeres, kisebb beavatkozások jellemzik, mely a régészeti anyagban a padlózat meg-megújítása, valamint oltárok és egyéb struktúrák építésének formájában jelentkeznek. Amint már említettük, a következő jelentős beavatkozás a középső pillérsor megépítése és a hossz ház kéthajóssá alakítása a koraújkorban (valószínűleg 1552 után).

A TEMPLOMHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMETKEZÉSEK

A feltárt területen több mint 700 sírt dokumentálunk, de a másodlagos pozícióban előkerült emberi csontok nagy száma több ezer felszámolt, bolygatott sírra utal. Az azonosított sírok legkorábbi rétege a belőlük előkerült Károly Róbert-kori (az 1330-as évekből származó) éremleletek alapján a 14. század első felé-

10. kép. A szentély téglapadlói két periódusból

⁵ Az érmék meghatározásában Gálvölgyi Orsolya (BTM, Budapest) volt segítségemre, munkáját ez úton is köszönöm!

ből származik, de többségük kora újkori; a legújabbak a 18. századra keltezhetők. Ez utóbbiak általában bolygatatlanok, jellemző rájuk a középkoriaknál jóval mélyebb sírgödör. A korábbiakkal ellentétben az újkori sírok egy része gazdag sírleletekben. A mellékletek elsősorban ékszereket és egyéb öltözködési kellékeket jelentenek, illetve ruhamaradványokat, a koporsók fém elemeit és egyéb részleteket. Egyik legkétsőbbi temetkezésre példa egy a templomon kívül feltárt gyermeksír, amelyben ezüst díszszegekkel kivert fakoporsó volt a halálozás pontos dátumával: 1763. augusztus 16 (Szócs 2020).

ÉPÜLETEK A TEMPLOM KÖRNYEZETÉBEN

Az írott forrásokban is szereplő kápolnák, oltárok némelyike biztosan a templom belsejében, vagy a déli, esetleg az északi oldalon kialakított mellékterekkel azonosítható. Viszont a régészeti kutatások során a templom körül más templomépületek is előkerültek, amelyekről – néhány késői, meglehetősen bizonytalan említés kivételével – nincsenek írott források. Két ilyen templomépületet tártunk fel a Szt. István-templom szentélyétől keletre, illetve délkeletre (1. kép). Mindkettő alaprajza gótikus stílusra enged következtetni a csatlakozó támpillérek alapján. Pontosabb keltezésre egyelőre nincs mód, viszont a délkeletre álló épületet viszonylag nagy biztonsággal azonosíthatjuk a kizárólag koraújkori forrásokból ismert Szt. Márton-templommal, amelynek helyére épült a barokk plébániatemplom, bár titulusra nézve csak újkori forrás van. A másik templom azonosítása kérdésesebb: a belsejében feltárt temetkezéseket tekintve a 18. században is használták, viszont titulását – Szt. Katalin – csak a helyi hagyomány tartotta fenn. A Szt. István-templomtól délre egy kora újkori, négyszögű épület alapjait tártuk fel (cpl785/2014, 1. kép), amely az itt előkerült nagyszámú fémolvadékból és salakból ítélve a fémfeldolgozást és kereskedést szolgálhatta a középkori plébániatemplom körül működő piachoz kapcsolódóan.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balogh B. (2018). Nagybánya város története. In: Reszler G. (szerk.). *A történeti Szatmár vármegye*. II. Nyíregyháza, 316–373.
- Décsényi Gy. (1892). A nagybányai Szent István-templom. I–II. *Archaeologiai Értesítő*. Új folyam XII. 289–298, 390–402.
- Henszlmann I. (1864). A szathmári püspöki megyének középkori építészeti régiségei. *Archaeologiai Közlemények* IV, 127–157.
- Huszár L. (1979). *Münzkatalog von Ungarn von 1000 bis heute*. Budapest.
- Maksai F. (1940). *A középkori Szatmár megye*. Budapest.
- Németh P. (2008). *A középkori Szatmár megye települései a XV. század elejéig*. Nyíregyháza.
- Papp Sz. (2011). *Helyzetképszéljegyzetekkel. Nagybánya középkori plébániatemplomának építéstörténetéhez*. In: Kollár T. (szerk.). *Középkori egyházi építészet Szatmárban*. Nyíregyháza, 181–207.
- Schönherr Gy. (1910). Nagybánya sz. kir. bányaváros monográfiája. (Töredék). In: Morvay Gy. (szerk.). *Schönherr Gyula dr. emlékezete*. Budapest, 345–414.
- Szász K. (2000). A nagybányai Szent István templom. In: Metz J. (szerk.). *A nagybányai Szent István templom. Szász Károly emlékére*. Nagybánya, 12–63.

Szűcs Péter Levente • Nagybánya középkori plébániatemplomáról: egy régészeti kutatás előzetes eredményei

Szűcs P. L. (2018). Adatok Nagybánya és vidéke középkori egyházi topográfiájához. In: Mérai D. et al. (szerk.). *Genius loci. Lászlószky 60.* Budapest, 103–107.

Szűcs P. L. (2020). A kegyelet és a kegyesség emlékei a nagybányai Szent István-templom körüli temető kora újkori sírjaiban. In: Bogdándi Zs. & Lupescu Makó M. (szerk.). *Peregrináció és erudíció. Tanulmányok Tonk Sándor tiszteletére.* Kolozsvár, pp. 435–452.

Szűcs P. L. & Pop, D. (2020). Cercetări arheologice privind biserica Sf. Ștefan, Baia Mare. Rezultate preliminare. In: Szűcs P. L. (szerk.). *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania / Középkori egyházi építészet Erdélyben / Medieval ecclesiastical architecture in Transylvania.* VI. Satu Mare, 227–253.

Tóth Cs. (2020). *Bardus, grossus, florenus. Pénzverés az Anjouk Magyarországon.* Budapest.